

Kommunledningsförvaltningen
Gunnel Gyllander

Finansdepartementet

Härjedalens kommuns remissvar över betänkandet Starkare kommuner- med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)

Härjedalens kommun har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget, även kallad ”Kommunutredningen”. Nedan lämnas våra synpunkter.

19 En strategi för stärkt kapacitet i kommunerna

Utredningens bedömning: Samverkan mellan kommuner skapar förutsättningar för stärkt driftkapacitet i kommunerna. En mer strategisk samverkan bör dock utvecklas för att större effekter på kommunernas kapacitet ska erhållas. Sammanläggningar av kommuner kan stärka både kommunernas drifts- och utvecklingskapacitet. Utvecklingen i ett framtidsperspektiv pekar på ett behov av förändringar i kommunstrukturen för att värna den decentraliserade samhällsmodellen.

Utredningen bedömer att demografin, urbaniseringen och den framtida personal- och kompetensförsörjningen är stora utmaningar för den kommunala sektorn, vilket vi instämmer i. Utredningen anser vidare att riktvärdet för 1974 års kommunsammanslagningar vad gäller invånarantal är för lågt för att klara de framtida utmaningarna och förespråkar kommunsammanslagningar.

Härjedalens kommun är till ytan stor som Skåne och med ca 10 000 invånare. Liksom flertalet glest befolkade kommuner är även grannkommunerna stora till ytan och med få invånare. Flertalet av de välfärdstjänster en kommun erbjuder, som barnomsorg, skola och äldreomsorg, måste ske nära befolkningen. Vår bedömning är att en sammanslagning av två, eller flera, ytstora glest befolkade kommuner inte bidrar till en stärkt kapacitet vare sig vad gäller drift eller utveckling. Problematiken med kommuners bristande kapacitet är komplex och kräver ett bredare angreppssätt än kommunsammanslagningar. Flerkärnigheten är ytterligare en aspekt som talar emot kommunsammanslagningar. Efter kommunsammanslagningarna 1974 brottas fortfarande många kommuner med flerkärnighetens problematik.

Frågan om asymmetrisk uppgiftsfördelning har utretts, men avfärdats som en heltäckande lösning. Vi delar utredningens bedömning att asymmetrisk uppgiftsfördelning inte är önskvärd inom de mest centrala välfärdsområdena, men kan vara önskvärd inom vissa verksamheter. Frågan bör därför utredas vidare. Härjedalens kommun anser också att man kan förenkla för små kommuner genom att

anpassa lagar, regler och förordnanden utifrån glesbygdens förutsättningar. I motsats till idag där stelbenta regelverk oftast skapats utifrån storstadens förhållanden.

20 Strukturella åtgärder

20.1 Stöd och incitament för strategisk samverkan och frivillig sammanläggning av kommuner

Utredningen föreslår ett statsbidrag för kommuner som vill bedriva utvecklingsarbete inriktat på att åstadkomma en mer strategisk samverkan eller en frivillig sammanläggning. Utredningen föreslår också att staten tar över skulder från de kommuner som frivilligt genomför kommunsammanslagningar.

Härjedalens kommun tillstyrker förslaget om stöd till utredning av samverkan och sammanläggning, men avstyrker förslaget om skuldavskrivning för kommuner som genomför frivilliga sammanläggningar. Kostnaden för detta skulle kunna uppgå till 500 miljarder kronor om alla kommuner går samman. Vi anser att det finns bättre sätt att använda statens pengar. Systemet riskerar också att upplevas som orättvist, då kommuner som inte är skuldsatta inte får ta del av något bidrag. Vår erfarenhet från tidigare kommunsammanslagningar är också att inför en sammanslagning ökar investeringsviljan hos kommunerna.

Vi anser dock att samverkan kommuner emellan är ett bra sätt att stärka både drift- och utvecklingskapacitet, och tycker det är bra om staten bidrar och underlättar detta.

20.1.3 Former för stöd och analys för att stärka kommunernas kapacitet

Vi anser att riktade insatser till utsatta kommuner är ett bra sätt att stödja dessa. Ett program liknande den tidigare "Kommunakuten", från början av 2000-talet, med riktade stödinsatser till utsatta kommuner med krav på motprestationer kan vara ett bra sätt att stödja kommunerna.

20.2 Statens åtagande och statlig närvaro i hela landet

Utredningen gör bedömningen att staten på olika sätt är närvarande i kommunerna har avgörande betydelse för den lokala attraktiviteten och för företag och invånare. Regeringen bör ta ett tydligt ansvar för statens åtagande i kommunerna och utveckla det arbete som påbörjats med att garantera statlig närvaro i hela landet.

Vi instämmer i att statens närvaro har stor betydelse. Här anser vi att utvecklingen de senaste åren har gått i rakt motsatt riktning, där det senaste exemplet är Arbetsförmedlingen. Staten bidrar i allra högsta grad till den urbanisering som är en av de glest befolkade kommunernas största utmaning. I exempelvis Jämtlands län lokaliseras merparten av administrativa tjänster till Östersund. I digitaliseringens tidevarv borde det motsatta ske och här bör regeringen ta ett mycket större ansvar än hittills.

20.3 Kommunernas ekonomi

Utredningen föreslår införande av en statsbidragsprincip.

Härjedalens kommun ser mycket positivt på införande av en statsbidragsprincip som innebär att merparten av de riktade statsbidragen försvinner. För en liten kommun med begränsade administrativa resurser innebär mängden av riktade statsbidrag att en bedömning måste göras varje gång om det är lönsamt i slutändan. Verksamheten får också en "ryckighet" i och med de riktade statsbidragen.

Vi ser positivt på att LSS utjämningsystemet ses över, men anser att LSS bör vara ett statligt åtagande.

20.4 Kommunernas kompetensförsörjning

Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till att utreda möjligheten att minska studieskulder för personer som är bosatta och verksamma i kommuner med särskilt stora utmaningar gällande kompetensförsörjning.

Vi tillstyrker förslaget om nedskrivning av studieskulder, som även fanns med i landsbygdskommitténs betänkande, som en åtgärd att underlätta kompetensförsörjningen. Flera åtgärder behövs dock. Vad gäller nedskrivningens konstruktion anser vi att den bör utredas vidare.

20.5 Kommunernas digitaliseringsarbete

Härjedalens kommun instämmer i utredningens bedömning att digitalisering är en av de viktigaste faktorerna för att stärka kommunernas kapacitet. Här krävs dock ett nationellt ansvarstagande för att den digitala infrastrukturen även ska komma ut till de glest befolkade delarna av landet. I områden där det inte är kommersiellt lönsamt att bygga ut fiber går utbyggnaden alltför sakta. Här behöver staten ta ett större ansvar för finansieringen. Bristen på fiber/mobilt nät är en hämmande faktor vad gäller utvecklingen i glest befolkade områden.

20.6.4 Underlätta bostadsbyggandet i kommuner med särskilda svårigheter

Utredningen gör bedömningen att regeringen bör vidta åtgärder för att underlätta finansieringen av bostadsbyggandet i kommuner där fastigheters låga marknadsvärden negativt påverkar möjligheten att finansiera nybyggnationer. Regeringen bör också underlätta byggandet av bostäder genom förändringar av redovisningsregelverket.

Vi instämmer i att redovisningsregelverket behöver ses över. I många små och glest befolkade kommuner råder bostadsbrist. Nuvarande redovisningsregelverk gör det ibland omöjligt för de kommunala bostadsbolagen att bygga nytt, då fastighetens värde kan behövas skrivas ner omedelbart på grund av lågt marknadsvärde. Detta kan vara en begränsande faktor i utvecklingen av orter på landsbygden.

Gunnel Gyllander
Kommunchef